

JACQUES NÈVE
Horloger d'Art

+ 32 477 27 19 08 - jneve@horloger.net - www.horloger.net

CHARLES-FRANÇOIS ROSSIGNEUX
(Parijs, 1818 – 1907)

UITZONDERLIJKE MUURKLOK IN GESCULPTEERDE NOTELAAR

Parijs, omstreeks 1870

H. 147 cm, B. 102 cm, D. 26 cm

Bibliografie : *Bulletin Bibliographique*, Gazette des Beaux Arts 1873, 2e période, p. 564 ; Léon Deshairs, *Charles Rossignaux, architecte décorateur (1818-1907)*, Gazette des Beaux-Arts, 1908 ; Jules Guiffrey, *Charles-François Rossignaux, architecte et dessinateur (1818-1907)*, s.n. 1908 ; M. de Ribes-Christofle, *Notice nécrologique sur M. Ch. Rossignaux*, Société d'encouragement pour l'industrie nationale, Paris, Extrait du Bulletin de Mars 1908.

CHARLES-FRANÇOIS ROSSIGNEUX (Parijs, 1818 – 1907)

**UITZONDERLIJKE MUURKLOK IN GESCULPTEERDE NOTELAAR
Omstreeks 1870**

Gangwerk met horizontale ringslinger die start bij het opwinden, autonomie van 8 dagen.

De wijzerplaat is vervaardigd uit geboende en gepolijste notelaar, met wit geschilderde romeins-gotische cijfers voor de uuraanduiding. De wijzers zijn in geciseleerd en verguld messing. Het geheel bevindt zich in een kast met decoratieve elementen die doen denken aan Neo-Renaissance stijl, en vrij geïnspireerd op de Oudheid. Aan weerszijden van de kast bevinden zich twee omgekeerde, gevleugelde draakfiguren met reptielachtige staarten. Deze staarten rollen zich op rond een chimera-masker in het midden. Het bovenste gedeelte wordt bekroond met lauriertakken en een hoornvormige vaas die een granaatappel-boeket bevat. Het geheel is gebaseerd op de vorm van een wapenschild dat op een kleine basis versierd met godrons staat, met daaronder een akanthusblad-motief.

H. 147 cm, B. 102 cm, D. 26 cm

Deze kast heeft indrukwekkende afmetingen en is een waar meesterwerk wat het beeldhouwwerk betreft. Het combineert woekerende ornamenten met zowel naturalistische plantenmotieven als een fabelachtig universum met hybride-figuren en een grotesk masker. Dit eenvoudig doch vurig design met vreemde en krachtige accenten roept het decoratieve repertoire op van architect-decorateur Charles-François Rossignaux. Dit wordt vrij duidelijk wanneer men deze lijnen en motieven met bepaalde originele tekeningen van zijn hand, die bewaard worden in het Musée des Arts Décoratifs te Parijs, vergelijkt. Men herkent er dezelfde fabelachtige elementen, soms ontleend aan de flora, op de kunst van het gecompartmenteerd decor en arabasken, die vooral geïnspireerd zijn op de bibliografische ornamentatie. Rossignaux was hierin een grootmeester : van de draakmuilen, het angstaanjagende chimera-masker, de bloemenruikers, tot de vorm van het centrale wapenschild waaruit slangenmotieven voortkomen...

Zo hebben we in zijn ontwerpen voor vignetten, rankmotieven, typografische sluitstukken en vergulde letters voor de grote luxe-edities, de inspiratiebron voor

het ontwerp van onze klok teruggevonden, meerbepaald in het prachtige in-folio van de Heilige Evangelien. Deze werden in 1873 door het Huis Hachette gepubliceerd (fig. 1-2-3). Het naslagwerk bestaat uit twee volumes, 128 grote composities die naar de originele tekeningen van Bida gegraveerd zijn, en 290 vergulde titels, hoofdstukken, typografische sluitstukken, sierletters, op staal gegraveerd door L. Gaucherel naar de tekeningen van Ch. Rossignaux.

Rossignaux was een zeer vruchtbare kunstenaar en heeft meegewerkt aan zowel decors voor luxe boekbindkunst als grotere decoratiewerken en meubilair van de jaren 1860-1875 in Parijs. Hij had de gewoonte om een zeer afgewerkt ontwerp te leveren aan de beeldhouwer die, onder zijn strict toezicht, het model voor het beeldhouwwerk of de edelsmeedkunst sculpteerde in reliëf en op ware grootte.

Fig. 1. Charles Rossignaux, *Het Evangelie volgens de Heilige Mattheus, Hoofdstuk 22*,
gesigneerd en gedateerd 1868

Sierletters en ornamenten voor De Evangelien, gepubliceerd door Hachette, 1873

Origineel ontwerp bewaard in het Musée des arts décoratifs, Parijs
Gift van het Huis Hachette.

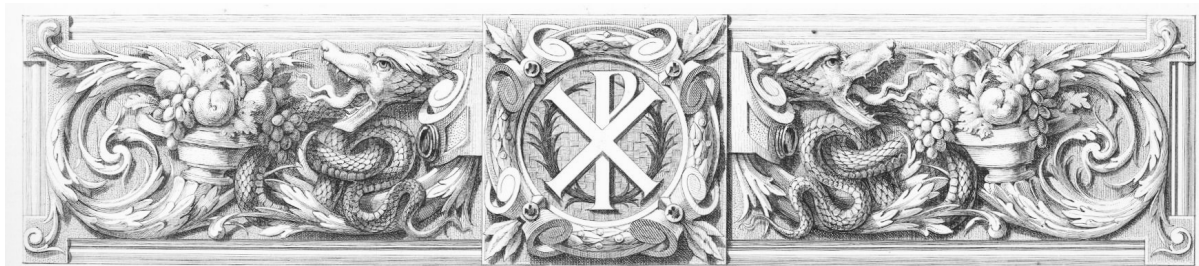

Fig. 2. Charles Rossignaux, *Het Evangelie volgens de Heilige Lucas, Hoofdstuk 8*, gesigneerd en gedateerd 1869

Sierletters en ornamenten voor *De Evangeliën*, gepubliceerd door Hachette, 1873

Origineel ontwerp bewaard in het Musée des Arts Décoratifs, Parijs

Gift van het Huis Hachette.

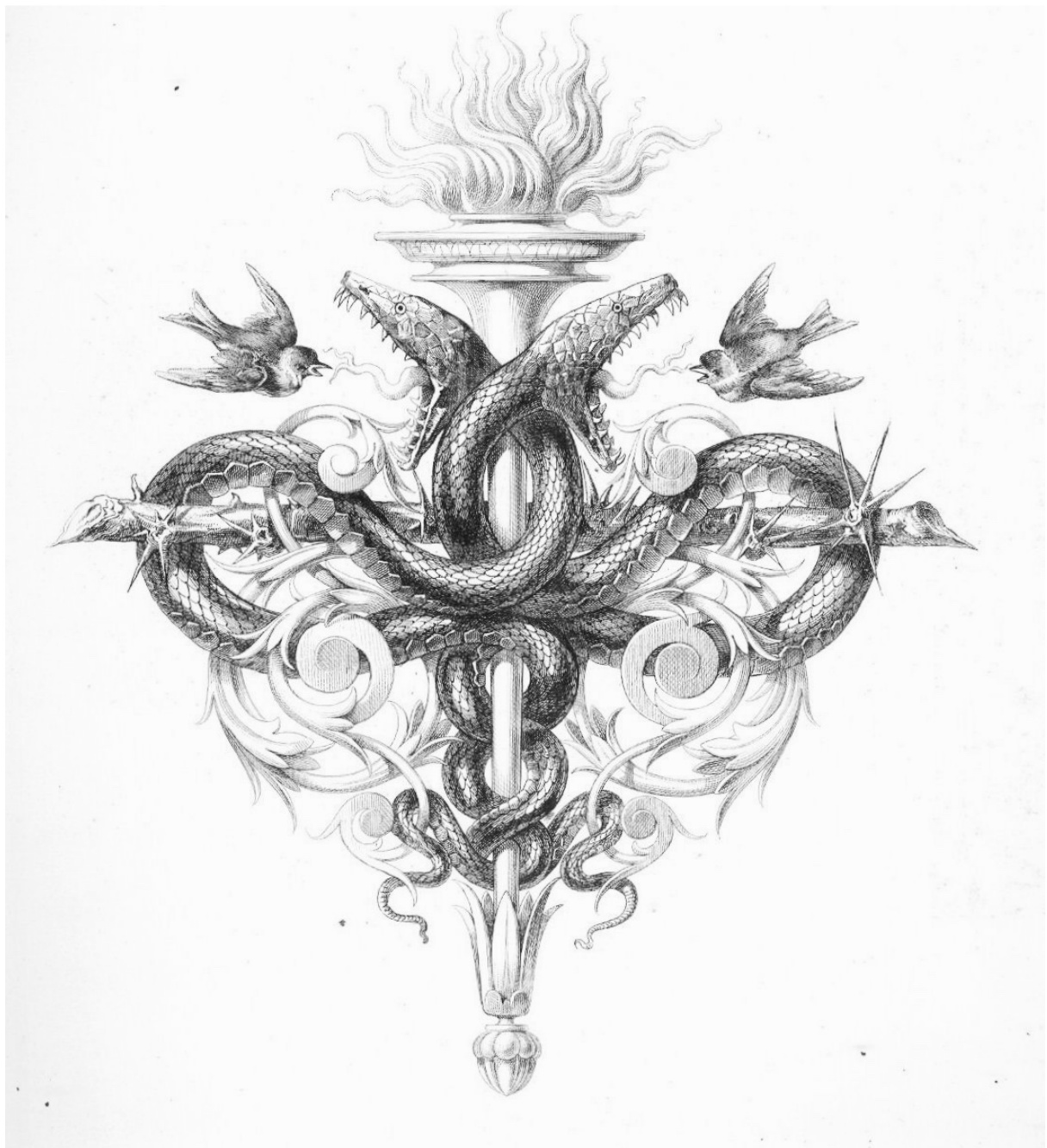

Fig. 3. Charles Rossignaux, *Het Evangelie volgens de Heilige Lucas, Hoofdstuk 4*, gesigneerd en gedateerd 1872

Sierletters en ornamenten voor *De Evangeliën*, gepubliceerd door Hachette, 1873

Origineel ontwerp bewaard in het Musée des Arts Décoratifs, Parijs

Gift van het Huis Hachette.

CHARLES-FRANÇOIS ROSSIGNEUX
(Parijs, 1818 – 1907)

Rossigneux startte zijn loopbaan als tekenaar bij het Huis Gruel, waar hij verantwoordelijk was voor de decoratie van boeken waarin hij trachtte nieuwe elementen te introduceren, die geïnspireerd waren op de studie van de natuur. Dankzij deze eerste werken, die werden opgemerkt tijdens de Exposition des produits de l'Industrie in 1844, werd hij uitgekozen voor de inrichting van het appartement van het Palais de l'Abbatié dat Abbas-Pacha, vice-koning van Egypte, had laten bouwen in Caïro. Hij bleef drie jaar in het Oosten, van 1848 tot 1851, en werd bevriend met de schilders Alexandre Bida en Maxime du Camp. Via deze missie in Egypte kwam hij in contact met alle grote meubel- en kunstnijverheidshuizen, voor wie hij belangrijke decoratie- en bouwwerken volbracht.

Hij werd benoemd tot architect en adjunct-commissaris van de Exposition Universelle van 1855 en werd vanaf dat jaar ook een geprivilegieerde medewerker van het huis Cristofle. Hij ontving een zilveren medaille voor een

zilveren coupe dat naar zijn ontwerp was gemaakt. Ook maakte hij het ontwerp voor een decorstuk voor de privétafel van de Keizerin. Vanaf 1860 werkte hij verscheidene jaren, onder toezicht van de architect Alfred Normand, aan de decoratie van het Pompeiaanse huis van prins Napoleon (fig. 4), en vooral voor het ontwerp van de lampen en grote kandelaars, alsook de bronzen die de deuren van het Atrium sierden. Op hetzelfde moment dat hij ontwerpen voor edelsmeedkunst maakte, werd hij opgeroepen om de artistieke directie over te nemen van de porceleinmanufactuur van MM. Hache en Pepin-Lehalleur te Vierzon omstreeks 1862. Deze samenwerking op vlak van keramiek liep tot 1870. Ook speelde hij een belangrijke rol in de Manufacture des Gobelins : 20 jaar lang maakte hij deel uit van de manufactuur als lid van de Commissie der verbetering.

Fig. 4. Het Pompeiaanse huis aan de avenue Montaigne

In 1868 omschreef de kritiek Edmond About hem als volgt¹ : « M. Charles Rossignaux, architecte en tout genre, qui construit la maison, décore l'appartement, dessine le mobilier, esquisse les vitraux, fait faire sur ses plans la vaisselle, les cristaux, l'argenterie et même les bijoux de Madame (...) » (M. Charles Rossignaux, architect van alle soorten, dat voor Madame het huis bouwde, het appartement inrichtte, het meubilair ontwierp, de glasramen tekende, en haar vaatwerk, kristal, zilverwerk en zelfs haar sieraden ontwierp...). Tijdens de meest actieve periode van zijn loopbaan, van 1860 tot 1875, maakte hij een Pompeiaans tafelornament voor prins Napoleon (verloren gegaan), een Neo-Grieks theeservies, in 1867 tentoongesteld, een juweelkast in ebbenhout versierd met inlegwerk en email in 1873, en een compleet servies versierd met het dode lichaam van de leeuw van Nemeus, tentoongesteld in 1875, een salontafel waarvan het blad ingelegd is met zilver en goud voor Mevr. De Païva voor haar herenhuis op de Champs-Élysées, de bronzen van het herenhuis van M. Fouret, marmeren vazen in brons gemonteerd en Lodewijk XIV-kroonluchters voor M. Armand Templier. Ook werkte hij samen met het huis Froment-Meurice voor wie hij tekeningen maakte voor winnende juwelen. Tegelijkertijd zorgde Rossignaux ook voor het meubilair van het kasteel van Henkel in Silezië (1887) voor graaf Henkel van Donnersmark. Ook richtte hij het hele herenhuis in van de familie Hachette : alles, tot de kroonluchters, de fakkels en bronzen, werden naar zijn ontwerpen gemaakt. De treffende overeenkomsten tussen onze klok en de sierletters en sluitstukken van de editie van 1873 van de Evangelieën, laten ons denken dat deze klok, op alle vlakken uitzonderlijk, mogelijk uit dit prestigieus decoratief ensemble – dat nu verdwenen is - zou kunnen komen.

Rossignaux maakte, samen met de Feuchères, de Vechtes, de Klagmanns, deel uit van deze grote school die een zeer aparte plaats innam in de decoratieve kunsten van de XIXe eeuw. Tijdens de tentoonstelling van zijn werken in het Pavillon de Marsan, onderstreepte F. de Ribes-Christofle graag zijn stijleffecten waarvan « la caractéristique est l'harmonie dans la variété des compositions, l'unité dans la conception, et, par-dessus tout, une allure de distinction qui en est comme la signature » (het kenmerk de harmonie is binnen de verscheidenheid aan composities, de eenheid in ontwerp, en vooral, een stijl dat als een signatuur is - opus cité-supra, p. 8).

---

¹ « Le Salon de 1868 », Revue des Deux Mondes, 1 juni 1868, p. 744.

Hij kan, dankzij deze verschillende talenten, gerekend worden tot de meest onderscheiden kunstenaars van de decoratieve kunsten in Frankrijk, naast Constant-Sevin en de meubelontwerper Fourdinois (fig. 5).

Zijn atelier heeft ontelbare tekeningen geproduceerd, die als model dienden voor beeldhouwers en edelsmeden, en die zo luxe-boeken, textiel, juwelen, delicate keramiek of meubels maakten, speciaal ontworpen om een prijs te winnen op de Expositions Universelles.

DE NEO-RENAISSANCE STIJL

De Neo-Renaissance stijl ontstond een twintigtal jaren na de Neo-Gotiek. Het evolueerde tijdens de XIXe eeuw naarmate de kennis over deze periode zich uitbreidde, maar ook naarmate de politieke ideologiën en de techniek zich ontwikkelden. Renaissance-kunst, -ornamenten, -typologiën, -technieken, -materialen en de grote figuren uit deze periode werden toen inspiratiebronnen voor alle kunstdomeinen: schilderkunst, beeldhouwkunst, meubelkunst, juweelkunst, edelsmeedkunst, keramiek, glaskunst, architectuur, mode en literatuur.

De Renaissance, iconografisch model dat tijdens de Restauratie-periode werd bejubeld – mede door het belang van Hendrik IV en Frans I als dynastische legitimiteit – werd de referentie voor een nieuwe nationale stijl onder de Juli-Monarchie. Tijdens de tweede helft van de eeuw bleef de Renaissance, vermengd met ander invloeden, het heersende model binnen de meesterwerken decoratieve kunst die tijdens Wereldtentoonstellingen werden gepresenteerd. De weelderigheid aan ornamenten viel erg in de smaak van de nouveaux riches van de Second Empire en de IIIe Republiek, voor hun opulente interieurinrichting. Op het einde van de XIXe eeuw werd het overgenomen door gegoede burgers, die er hun eetruimten mee versierden. Meubelmakers volgden deze mode voor donker hout en bewerkten vaak notelaar en massief eikenhout.

Rossigneux had in zijn persoonlijke ontwikkeling de evolutie van de decoratieve kunst gevolgd van 1840 tot 1880. In het begin heerste er een onsamenhangend eclectisme; men plunderde, één voor één of zelfs tegelijkertijd, alle periodes en alle landen. Dit was de periode dat Léon Feuchère oprecht geloofde bij te dragen aan de heropleving van de industriële kunsten en om schoonheid te introduceren « dans les moindres détails de la vie domestique » (in de kleinste details van het huiselijk leven), door een herenhuis te ontwerpen waarin alle meubels en alle objecten van verschillende stijlen waren, « Louis XV et byzantin, gothique et

Renaissance, mauresque et chinois » (Lodewijk XV en Byzantijns, Gotisch en Renaissance, Moors en Chinees). Maar dan beperkte dit eclectisme zich ; de architecten – die toonaangevend waren – twijfelden tussen de Neo-Griekse soberheid enerzijds, geliefd door Hittorf en Labrouste, en anderzijds de ornamentale elegantie van de Renaissance en de weelderigheid van de Lodewijk XIV-stijl, met architecten zoals Visconti, Duban, Lefuel, en dan Charles Garnier onder de Second Empire.

Fig. 5. Henri-Auguste Fourdinois (1830-1907)
Tweedelig kabinet
Victoria and Albert Museum.